

8. a 9. PERIODICKÁ ZPRÁVA
o plnění závazků
plynoucích z mezinárodní úmluvy
O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM
RASOVÉ DISKRIMINACE

Vláda ČR zprávu schválila dne 25. ledna 2010.

OBSAH

I. OBECNÁ ČÁST	3
II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST	4
Článek 2	4
Článek 3	10
Článek 4	11
Článek 5	18
A. Právo na rovné zacházení před soudy a všemi státními orgány, které vykonávají soudnictví	18
B. Právo na osobní svobodu a bezpečnost a ochranu státem proti násilí a újmě na zdraví.....	19
C. Politická práva, zejména právo účastnit se voleb	19
D. Další občanská práva	19
E. Hospodářská, sociální a kulturní práva.....	23
F. Právo přístupu na všechna místa a užívání všech služeb určených pro veřejnost.....	38
Článek 6	39
Článek 7	43

I. OBECNÁ ČÁST

1. Česká republika (dále jen „ČR“) je smluvní stranou Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (dále jen „Úmluva“), kterou podepsala bývalá Československá socialistická republika dne 7. března 1966. Proto předkládá pravidelně Výboru pro odstranění rasové diskriminace zprávy o plnění závazků plynoucích z této Úmluvy. Pátou periodickou zprávu předložila ČR v listopadu 2002.
2. V souladu se závěrečným doporučením č. 28 k šesté a sedmé periodické zprávě předkládá ČR osmou a devátou periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy za období od 1. dubna 2005 do 31. července 2009.
3. Při vypracování zprávy byly zohledněny:
 - Obecné pokyny (general guidelines) k formě a obsahu zpráv o plnění závazků vyplývajících z Úmluvy předkládaných smluvními stranami (CERD/C/2007/1);
 - Závěry a doporučení Výboru k šesté a sedmé periodické zprávě České republiky (CERD/C/CZE/CO/7);
 - Relevantní skutečnosti a nová opatření přijatá Českou republikou k plnění závazků vyplývajících z Úmluvy ve sledovaném období.
4. Zpráva je předkládána společně s aktualizovaným Společným základním dokumentem (Common Core Document).
5. Zpráva, stejně jako ostatní periodické zprávy České republiky, které se týkají lidských práv ze smluvní základny OSN, bude v okamžiku schválení vládou zveřejněna na internetových stránkách Rady vlády ČR pro lidská práva. Zpráva byla před předložením vládě konzultována s nevládními neziskovými organizacemi – členy Výboru proti diskriminaci Rady vlády ČR pro lidská práva.

II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Článek 2

Právní a správní opatření proti diskriminaci

6. Dne 21. července 2009 Česká republika ratifikovala Římský statut Mezinárodního trestního soudu. Statut následně vstoupil pro ČR v platnost dne 1. října 2009.
7. Ministerstvo zahraničních věcí podporuje na nevládní úrovni finančně i organizačně pravidelná setkání dialogu kultur a náboženství v rámci mezinárodních konferencí Forum 2000, jejichž patronem je bývalý prezident ČR Václav Havel. Ministerstvo zahraničních věcí také financuje a ve spolupráci s Českou rozvojovou agenturou koncepčně řídí Zahraniční rozvojovou spolupráci v ČR. V rámci rozvojové spolupráce jsou podporovány záměry přispívající k tolerantní koexistenci etnických menšin v postkonfliktních oblastech, a to zejména prostřednictvím lokálních projektů řízených zastupitelskými úřady ČR.
8. Ministerstvo zahraničních věcí uspořádalo v červnu 2009 Konferenci k osudu majetku obětí Holocaustu, která měla za cíl mj. podpořit vzdělávání o této kapitole evropských dějin a intenzifikovat tak mezinárodní i národní aktivity cílené na předcházení antisemitismu jako specifické formě rasismu. Na tuto konferenci tematicky navázalo vytvoření Evropského institutu odkazu Šoa k 1. lednu 2010.
9. Mezinárodní visegrádský fond jako organizace založená státy V4 financuje projekty zaměřené na integraci romské komunity. Maďarské předsednictví V4 nyní podporuje vytvoření tzv. středoevropské romské strategie. V této souvislosti se předsedové vlád zemí V4 shodli na ustavení pracovní skupiny na úrovni zmocněnců vlád pro otázky Romů.
10. Problematika diskriminace (mj. i rasové) byla během českého předsednictví v Radě EU diskutována v rámci realizovaných lidskoprávních dialogů s třetími zeměmi. Tato problematika byla podrobně projednávána především v rámci dialogu EU – Rusko a EU – Čína.

11. V roce 2005 vláda přistoupila k mezinárodní iniciativě Dekáda romské inkluze 2005 – 2015 a zároveň přijala Národní akční plán Dekády, který se stát zavázal naplnit do roku 2015. Dekáda romské inkluze je mezinárodní iniciativou dvanácti zemí Evropy,¹ která spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost a zakotvuje 14 zásad, mezi něž patří respekt k romským tradicím a kultuře, důsledná ochrana základních práv a svobod Romů, ochrana před diskriminací a podpora rovného přístupu a rovných příležitostí.
12. Česká republika se aktivně zasazuje o začleňování Romů také na úrovni Evropské unie. Jako předsednická země EU zahájila v dubnu 2009 první setkání integrované platformy pro romskou inkluzi. V červnu 2009 EU následně přijala Společné základní zásady začleňování Romů.² Společné základní zásady navrhuje vytváření konstruktivní, pragmatické a nediskriminující politiky, která se bude jednoznačně, ale ne výlučně zabývat tematikou romského začleňování do většinové společnosti. Dokument poukazuje na důležitost mezikulturního přístupu a zohledňování potřeb romských žen. Klíčovým prvkem je také podpora realizace nových politik nástroji evropského společenství. Společné základní zásady kladou důraz jak na regionální a místní správu, která má elementární podstatu při praktickém provádění politik, tak i na zapojení občanské společnosti a aktivní účasti Romů v procesu společenského začleňování.
13. K závěrečnému doporučení č. 22: Česká republika v současné době nezvažuje přistoupení k Mezinárodní úmluvě o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodin ze dne 18. prosince 1990 (New York). Předmětná úmluva OSN byla doposud ratifikována toliko 42 státy. Dle názoru ČR je předmět regulace tohoto mezinárodněprávního instrumentu komplexně a zároveň dostatečně upraven stávající platnou legislativou na národní úrovni, resp. provedenými mezinárodními závazky ČR.
14. K Závěrečnému doporučení č. 23 – v návaznosti na Durbanskou deklaraci a Akční program zvažovala Česká republika přijetí Národního akčního plánu proti rasismu. Po

¹ ČR, Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Černá Hora, Albánie, Bosna a Hercegovina a Španělsko.

² V rámci Závěrů Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (Rada EPSCO).

pečlivé analýze legislativních i nelegislativních opatření, institucionálního zabezpečení, stávajících programů a koncepcí, které jsou již přijaty a prováděny jednotlivými ústředními orgány státní správy, nebylo k přijetí Národního akčního plánu proti rasismu přikročeno. České republice se daří postupně naplňovat jednotlivé body Akčního programu a Durbanské deklarace prostřednictvím již existujících (shora uvedených) opatření.

15. Vnitrostátní právní úprava na ochranu proti rasové diskriminaci byla detailně popsána v předcházejících zprávách. Ochrana před diskriminací je také upravena mezinárodními úmluvami, jimiž je ČR vázána.³

16. Nejdůležitějším zákonem na ochranu před diskriminací je antidiskriminační zákon.⁴ Blíže k legislativním opatřením přijatým k ochraně před diskriminací viz článek 6.

17. V roce 2008 byl schválen nový trestní zákoník,⁵ jenž nabude účinnosti 1. ledna 2010. Zákoník upravuje či doplňuje skutkové podstaty trestných činů či trestní sazby i ve vztahu k rasové diskriminaci (blíže viz článek 4).

18. Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace přijala vláda v roce 2005 s cílem dosáhnout do roku 2025 zlepšení života Romů v klíčových oblastech jako je vzdělávání a pracovní trh, aby specifická opatření k začlenění příslušníků romských komunit v podobě tzv. „vyrovnávacích postupů“ nebyla nadále nutná. Zásady souzní s mezinárodně uznávanými principy, standardy ochrany, zkušenostmi a zároveň zohledňují předpokládané trendy plynoucí zejména z přistoupení České republiky k Dekádě romské inkluze 2005–2015.

19. Ve Zprávách o stavu romských komunit v České republice je politika směřující k romské integraci každoročně vyhodnocována. Na základě těchto zpráv jsou následně tvořeny střednědobé koncepce romské integrace, včetně konkrétních úkolů pro jednotlivé resorty. Záměrem vlády je identifikovat dílčí úspěchy i neúspěchy opatření

³ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Úmluva o právech dítěte.

⁴ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů.

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

v oblastech klíčových pro zvýšení kvality života Romů, představit příklady dobré praxe a nastínit rizika dalšího vývoje situace romských komunit v případě neřešení aktuálních problémů.

20. Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období 2008–2012, která je strategickým materiálem stanovujícím zásady policejní práce ve vztahu k menšinám. Strategie navazuje na Strategii pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2006–2007 a na Národní strategii z roku 2003. Strategie se soustřeďuje zejména na vzdělávání policistů, důsledné uplatňování antidiskriminačních postupů v policejní práci, prevenci kriminality v menšinových komunitách a klade také velký důraz na spolupráci policie se samosprávou a nevládním sektorem. Výsledkem systematické práce policie s menšinami má být profesionální přístup policie a policistů k příslušníkům menšin podle zásad community policing, maximální informovanost policie o specifikách menšin, oboustranná důvěra mezi policií a příslušníky menšin, úspěšný import práva a spravedlnosti do specifického prostředí sociálního vyloučení a příspěvek policie k integraci příslušníků menšin do majoritní společnosti. Aktuální Strategie je postavena na čtyřech základních pilířích:

- Styčný důstojník pro menšiny je policistou specializovaným na problematiku menšin, který působí jako zprostředkovatel kontaktu a komunikace mezi menšinami a Policií ČR. Asistuje také při řešení případných konfliktů a závažných deliktů a nabízí členům menšin pomoc při řešení konkrétních problémů.
- Asistent při jednání s policií a dalšími úřady. Tento nástroj je sociální službou, která usnadňuje obyvatelům sociálně vyloučených lokalit kontakt a komunikaci s policií. Klienty asistentů jsou především oběti a svědci latentní kriminality (lichvy, kuplířství, distribuce drog, obchodu s lidmi, kriminality mládeže atd.). Svou znalostí prostředí a lidí v něm žijících pomáhají asistenti při jednání s policií v lepší a rychlejší orientaci ve specifickém prostředí.
- Průběžné a plošné vzdělávání policistů v multikulturní problematice.
- Zavádění filosofie community policing do policejní praxe.

21. Ministr pro lidská práva⁶ je klíčovým ministrem, v jehož působnosti je mimo jiné i

⁶ Post ministra pro lidská práva byl zřízen ve vládě ČR v roce 2007. Jedná se o ministra bez portfeje.

ochrana práv menšin. Ve vládě České republiky se zabývá tématy, která se dotýkají jejich každodenního života a mezilidského soužití, připravuje nebo se spolupodílí na systémových a legislativních změnách.

22. Ministr se aktivně zapojil do boje proti extremismu a dále se výrazně zasadil o důstojné uctění památky romského holocaustu. Díky jeho iniciativě se podařilo zajistit investice do úpravy pietních míst v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu.⁷ Ministr se také aktivně zapojuje do řešení aktuálních problémů a kauz. V posledním roce například vyjednával s představiteli měst a obcí o situaci ve vyloučených městských lokalitách nebo o problémech spojených s exekucemi sociálních dávek romských obyvatel. V souvislosti s těmito kauzami inicioval vytvoření situačních analýz, které se zabývaly rozborem vzniku aktuálních problémů ve městě a návrhem doporučení, která by měla vést k vyřešení nebo alespoň ke zmírnění důsledků aktuálních problémů (viz výše).

23. Hlavním úkolem Agentury pro sociální začleňování (dále jen „Agentura“) je inkluze sociálně vyloučených skupin obyvatelstva v partnerství se samosprávami, nestátními neziskovými organizacemi, školami a vzdělávacími institucemi, místními zaměstnavateli a zástupci romských komunit na regionální a lokální úrovni. K dosažení svých cílů využívá implementaci komplexních řešení, tvořených na míru místním podmínkám, za využití finančních toků evropských Strukturálních fondů a národních dotačních programů.

24. Agentura vznikla v lednu 2008, v pilotním projektu jako odbor Úřadu vlády ČR. Agentura působí přímo v lokalitách sociálního vyloučení a její cílová skupina je vymezena primárně vybranými lokalitami a na ně vázanými sociálními institucemi. V rámci pilotní fáze projektu působí Agentura v šesti moravských a šesti českých sociálně vyloučených lokalitách.⁸ K základním principům činnosti Agentury patří její důsledně antidiskriminační přístup, komplexní přístup k řešení problémů, udržitelný charakter nastartovaných systémových změn, aktivizace místních zdrojů, spolupráce místních subjektů, které spoluvytvářejí lokální partnerství na realizaci projektů.

⁷ Usnesením vlády č. 589 ze dne 4. 5. 2009.

⁸ Brno, Broumov, Břeclav, Holešov, Cheb, mikroregion Jesenícko, Most, Přerov, Roudnice nad Labem, Slezská Ostrava, mikroregion Šluknovsko, Ústí nad Labem.

25. Na centrální úrovni Agentura spolupracuje s klíčovými resorty státní správy, podílí se na přípravě individuálního projektu národního Centra podpory inkluzivního vzdělávání, to vše na základě sběru dat z působení v lokalitách. Agentura připravila v roce 2009 zásadní analytické materiály – situační analýzu sídliště Janov v Litvínově a kritickou analýzu exekuční praxe na dávkách hmotné nouze v Chomutově.
26. Ve své činnosti pokračovaly také další orgány zaměřené na boj s rasismem a extremismem a ochranu lidských práv. Poradní orgány vlády (Rada vlády ČR pro lidská práva, Rada vlády pro záležitosti romské komunity) i Meziresortní komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií (poradní orgán ministra vnitra) a jejich činnost byly již podrobně popsány v minulých zprávách.
27. Vedle kvalitativních studií, monitoringu sociálně vyloučených lokalit a dalších aktivit souvisejících se zjišťováním socioekonomické situace romské komunity se ve sčítání lidu prováděném Českým statistickým úřadem sbírají údaje o národnostním složení obyvatelstva metodou sebeidentifikace. Český statistický úřad postupuje při provádění populačních censů plně v souladu s doporučeními a metodikou OSN a Eurostatu, která je založená na principu, kdy občané sami rozhodují o tom, zda vyplní údaj o příslušnosti k národnosti a k jaké národnosti se dle vlastního svobodného rozhodnutí přihlásí. Český statistický úřad dbá na to, aby všichni občané získali potřebné informace o prováděném censu a poskytuje veškerou pomoc k vyplnění sčítacích formulářů. Tato pomoc se obzvláště zaměřuje na osoby, které mohou mít s vyplněním formulářů potíže z důvodů věku, zdravotního stavu či znalosti jazyka.
28. Ochranu před diskriminací zaručuje nový antidiskriminační zákon,⁹ kterým je chráněno právo všech na rovné zacházení ve věcech: práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání; přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti; pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování; členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují; členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace

⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací.

svým členům poskytují; sociálního zabezpečení; přiznání a poskytování sociálních výhod; přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování; přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo jejich poskytování. V těchto oblastech je zakázána diskriminace z důvodu pohlaví, věku, sexuální orientace, náboženství, zdravotního postižení a rasy. Zákon vychází z předpisů Evropských společenství a z Listiny základních práv a svobod a z mezinárodních úmluv, jimiž je Česká republika vázána. Nové pravomoci získal tímto zákonem veřejný ochránce práv (dále jen „ochránce“), který bude obětem diskriminace poskytovat metodickou pomoc při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodu diskriminace. Ochránce bude také provádět výzkum v oblasti diskriminace a bude zveřejňovat zprávy a doporučení na toto téma. Důležitou procesní ochranou obětí diskriminace je princip tzv. sdíleného důkazního břemene, který se v diskriminačních sporech uplatňuje v občanském soudním řádu. Blíže k antidiskriminačnímu zákonu viz článek 6.

Článek 3

Zákaz rasové segregace a apartheidu

29. Sociální vyloučení a prostorová segregace je významným faktorem, který negativně ovlivňuje situaci asi jedné třetiny Romů v České republice a snižuje tak jejich šance na kvalitní a plnohodnotný život. Zprávy o situaci v krajích hlásí šíření sociálního vyloučení i prostorové segregace romských komunit. V Gabalově Analýze sociálně vyloučených romských lokalit (2006)¹⁰ bylo identifikováno 310 sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených lokalit. Odhadem v nich žije asi 60 – 80 tisíc obyvatel.

30. Vláda ČR podporuje řešení deprivovaných a sociálně vyloučených oblastí nejen prostřednictvím legislativy, tvorby strategických dokumentů a investiční i neinvestiční finanční podpory. Celá řada regionů a měst může dnes díky aktivitě vlády čerpat dotace z Regionálního operačního programu a Integrovaného operačního programu k řešení deprivovaných zón na svém území. Kromě toho mohou využít i finanční podporu ze Státního fondu rozvoje bydlení.

¹⁰Analýza sociálně vyloučených lokalit a romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006.

31. Města za účelem získání dotací z výše uvedených fondů zpracovala Integrované plány rozvoje města, do nichž nezřídka zahrnula i sociálně vyloučené romské lokality. Tyto plány jsou základním koordinačním rámcem navazujícím na celkovou vizi a strategii rozvoje města za účelem identifikace a řešení problémů rozvojových oblastí města v návaznosti na využití podpory ze strukturálních fondů Evropské unie. Záměrem měst i regionů není jen rekonstrukce bytového fondu a revitalizace veřejného prostranství. Plány si kladou ambicióznější cíle - komplexní zlepšení životní situace obyvatel lokalit s využitím měkkých nástrojů jako jsou sociální služby, služby zaměstnanosti a vzdělávací aktivity k rozvoji lidských zdrojů na deprivovaném území. Na tvorbě plánů se ve městech s vyšším výskytem vyloučených lokalit aktivně podílela Agentura pro sociální začleňování. ČR také za účelem regionálního rozvoje přijala zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

32. Národní akční plán sociálního začleňování 2008 – 2010 je dalším koncepčním dokumentem zaměřeným na řešení situace sociálně vyloučených Romů. Prioritním cílem tohoto dokumentu je podpořit integraci znevýhodněných skupin obyvatelstva prostřednictvím široké škály opatření v oblasti sociálních služeb, vzdělávání, programů v oblasti podpory zaměstnanosti a programů na podporu prevence sociálně patologických jevů.

Článek 4

Legislativní, administrativní a jiná opatření proti hlásání rasové nenávisti a násilí proti rasovým a etnickým skupinám

33. Ve sledovaném období došlo k několika legislativním změnám související s problematikou extremismu. Vláda ČR tuto problematiku stále sleduje a Ministerstvo vnitra o ní každoročně (od roku 1997) vládě předkládá zprávy o problematice extremismu na území České republiky, od roku 2003 pod názvem Informace o problematice extremismu na území České republiky.

34. Nový trestní zákoník¹¹ přinesl některé změny u trestných činů rasově motivovaných. U trestného činu „Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci“¹² je doplněno, že

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹² § 196 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon), § 352 zákona č. 40/2009

tento čin může být motivován jak skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušností ke skupině lidí. Trestný čin „Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení“¹³ (nově „Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob“¹⁴) byla doplněna nová forma spáchání tohoto trestného činu, a to tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Trestný čin „Genocidia“¹⁵ byl rozšířen o skupinu osob, na které lze tento čin spáchat („třídní nebo jiná podobná skupina lidí“). Horní hranice trestní sazby odnětí svobody se zvýšila na 20 let. Dále byl doplněn postih za veřejné podněcování k tomuto trestnému činu, přičemž pachatel je ohrožen stejnou trestní sazbou, tj. až na 20 let odnětí svobody. Tímto se znění tohoto ustanovení dostává výslovně do souladu s Úmluvou o zabránění a trestání zločinu genocidia. U trestného činu „Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka“¹⁶ zákoník doplňuje novou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to, že je tento trestný čin spáchán veřejně přístupnou počítačovou sítí, což je okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. U tohoto trestného činu došlo ke zpřísnění horní hranice trestní sazby odnětí svobody z 8 na 10 let, čímž se tento trestný čin zařadil do kategorie zvláště závažných zločinů se všemi důsledky z toho plynoucími. V neposlední řadě došlo u řady trestných činů¹⁷ k doplnění kvalifikované skutkové podstaty, na základě které může být uložena vyšší trestní sazba, a to za situace kdy osoba spáchá trestný čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.¹⁸

35. V souladu s mezinárodními úmluvami týkajícími se zločinů proti lidskosti definuje nový trestní zákoník novou skutkovou podstatu útoku proti lidskosti.¹⁹ Útok proti lidskosti zahrnuje obvyklé zločiny proti lidskosti podle mezinárodního práva, a to

Sb. (nový trestní zákon).

¹³ § 198 trestního zákona.

¹⁴ § 355 nového trestního zákona.

¹⁵ § 259 trestního zákona a § 400 nového trestního zákona.

¹⁶ § 260 trestního zákona a § 403 a 404 nového trestního zákona.

¹⁷ § 380, 382 a 383 trestního zákona.

¹⁸ Například trestné činy: vražda, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, mučení, zavlečení, vydírání, poškození cizí věci, atd.

¹⁹ Skutková podstata je navržena tak, aby vyhovovala požadavkům článku 6 alinea 2 písm. c) Statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora (č. 164/1947 Sb.), článku 7 odst. 1 Statutu Mezinárodního trestního soudu, článku 5 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a článku 3 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, neboť dosavadní úprava trestnosti jednání považovaných mezinárodním právem za zločiny proti lidskosti upravuje nejednotně.

především vraždy, mučení, vyhlazování lidí, zotročování, deportace nebo násilný přesun skupiny obyvatelstva, znásilnění, sexuální otroctví, vynucenou prostituci, vynucené těhotenství, vynucenou sterilizaci nebo jiné obdobné formy sexuálního násilí, persekuci skupiny obyvatelstva, apartheid nebo jinou podobnou segregaci nebo diskriminaci nebo jiný nelidský čin obdobné povahy, včetně nově kodifikovaného nedobrovolného zmizení osob (enforced disappearance of person). Tím se rozumí zatýkání, vazba nebo únosy osob prováděné státem nebo politickou organizací, nebo prováděné z pověření, s podporou či tichým souhlasem státu nebo politické organizace, a následné odmítnutí potvrdit, že došlo ke zbavení osobní svobody, či podat informace o osudu nebo místě pobytu těchto osob, s úmyslem dlouhodobě držet tyto osoby mimo dosah zákonem zaručené ochrany.

36. V souladu s Mezinárodní úmluvou o potlačení a trestání zločinu apartheidu ze dne 30. listopadu 1973 (č. 116/1976 Sb.) trestní zákoník také upravuje novou skutkovou podstatu apartheidu a diskriminace skupiny lidí. Trestní sazba za tento trestný čin byla stanovena s ohledem na vysokou závažnost tohoto trestného činu proti lidskosti a je zároveň dostatečně široká, aby umožnila soudům zohlednit konkrétní okolnosti spáchaného případu i osobu pachatele.
37. Setkání osob z extrémně pravicového prostředí se často koná pod záminkou narození dítěte, oslavy narozenin apod. v restauracích s tím, že jde o soukromou akci. Přijetím nového zákona o Policii ČR,²⁰ účinného od 1. ledna 2009, došlo ke změně v oprávnění policie vstupovat do živnostenských provozoven. Nyní tento zákon dává policistům možnost vstupovat nejen do prostor určených pro zákazníky, ale do všech prostor, u kterých lze mít důvodně za to, že se v nich zdržují fyzické osoby, a to i po skončení provozní doby.
38. Účastníci shromáždění měli často v jeho průběhu obličej zakrytý tak, že byla v podstatě znemožněna jejich identifikace. Povinnost odkrýt obličej měli pouze v případě, že proti nim činila policie zákrok. Novela zákona o právu shromažďovacím stanoví, že účastníci nesmějí mít obličej zakrytý, způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím jejich identifikaci po celou dobu shromáždění. Jestliže tuto povinnost

²⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

nesplní, je možné takové shromáždění rozpustit.

39. Vláda ČR schválila dne 4. května 2009 Strategii boje proti extremismu, jejíž součástí je i Koncepce boje proti extremismu. Cílem koncepce je poskytnutí návodu, který napomůže marginalizaci extremistů do té míry, aby přestali představovat bezpečnostní riziko. Jejím účelem není úplné vymazání extremismu z politické mapy ČR, ale nastavení mantinelů jeho existence v rámci demokratických mechanismů ČR.

Celkový počet trestných činů s extremistickým podtextem zaevidovaných na území ČR v letech 2005 až 2009

Rok	2005	2006	2007	2008
Počet zaevidovaných trestných činů	253	248	196	217
Podíl na celkové kriminalitě	0,07%	0,07%	0,05%	0,06%
Počet objasněných trestných činů	191	196	119	126
Počet stíhaných osob	269	242	181	195

Zaevidovaná trestná činnost s extremistickým podtextem na území České republiky v roce 2009 (1. leden – 30. září)

KRAJE	1.1. – 31.8.2009 (zaevidované TČ)	1.1. – 30.9.2008 (zaevidované TČ)	ROZDÍL
Hl. město Praha	24	27	-3
Středočeský	17	19	-2
Jihočeský	27	11	16
Západočeský	20	8	12
Severočeský	20	25	-5
Východočeský	8	13	-5
Jihomoravský	32	35	-3
Severomoravský	38	31	7
ČESKÁ REPUBLIKA	186	169	17

Přehled extremistických trestných činů, u nichž byl veden útok na národ, národnost nebo rasu či pro příslušnost k nim, anebo hlásáním národnostní nebo rasové zášti

Rok	2005	2006	2007	2008
Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 260 trestního zákona)	35	29	47	42
Věřejné projevy sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka (§ 261 trestního zákona)	73	72	63	68
Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 198 trestního zákona)	63	63	28	41
Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 198a trestního zákona)	14	23	13	11
Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 196 odst. 2 trestního zákona)	29	59	18	25

40. Skladba pachatelů trestné činnosti s extremistickým podtextem byla ve sledovaném období podobná jako v letech předchozích. Byli mezi nimi jak aktivisté a sympatizanti pravicově extremistických hnutí, tak příslušníci majoritního obyvatelstva bez zjevné vazby na pravicově extremistické subjekty, v některých případech byli pachateli Romové. Velkých změn nedoznala ani jejich vzdělanostní struktura. Výrazně mezi nimi převažovali absolventi základní školy bez kvalifikace – 63 osob (32,3 %). Pachatelů se středoškolským vzděláním bylo 18 (9,2 %) a se vzděláním vysokoškolským 6 (3,1 %) ²¹. Pachatelů – dětí a cizinců, u nichž nebylo vzdělání zjištěno, bylo 43 (22,1 %). Mezi pachateli byli rovněž 2 absolventi zvláštní školy (1 %). Prvopachatelů bylo 105 (53,8 %) a recidivistů 65 (33,3 %). Téměř nezměněna zůstala i věková skladba pachatelů. I v r. 2008, stejně jako v r. 2007, mezi nimi převažovaly osoby ve věku 21 – 29 let (82, tj. 42 %), 18 – 20 let (42, tj. 22,1 %), 30 – 39 let (32, tj. 16, 4 %) a 40 – 49 let (11, tj. 5,6 %). Nejméně pachatelů bylo mezi osobami ve věkových kategoriích do 15 let (6, tj. 3,1 %), 15 – 17 let (9, tj. 4,6 %), 50 – 59 let (7, tj. 3,6 %) a nad 60 let (4, tj. 2,1 %). Ve skladbě pachatelů objasněných trestných činů převažovali muži (182, tj. 93,3 %), žen bylo 13 (tj. 6,6 %).

²¹ Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, jsou v souladu s novou terminologií absolventi základní školy s výučním listem absolventy střední školy s výučním listem a pachatelé se středoškolským vzděláním pachateli se středním vzděláním s maturitní zkouškou – viz § 58 citovaného zákona.

41. V roce 2008 vyšetřovala Inspekce ministra vnitra (nyní Inspekce Policie ČR) dva případy podezření ze spáchání trestné činnosti policistů s extremistickým podtextem. Ani v jednom nebyl extremistický podtext jednání podezřelých v průběhu prověřování prokázán. V obou případech bylo prověřování ukončeno předložením návrhu na zahájení trestního stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu výtržnictví.
42. V roce 2008 šetřila Vojenská policie celkem 5 případů, které souvisely s podezřením ze spáchání protiprávního jednání příslušníků Armády ČR ve spojitosti s extremismem. V jednom případě se jednalo o podezření ze spáchání trestného činu hanobení národa, rasy a přesvědčení, ze kterého byl podezřelý příslušník Armády ČR, který urazil příslušníka stejného útvaru pro jeho barvu pleti. Případ byl předán Policii ČR. V ostatních 4 případech se jednalo o prověřování poznatků, které měly souvislost v jednom případě s možnou aktivní činností příslušníků Armády ČR v extremistickém hnutí a v jednom případě s podnikáním vojáka v činné službě v oblasti prodeje oděvního zboží oblíbeného mezi extremisty. Tyto poznatky nebyly potvrzeny a jejich šetření bylo ukončeno. Zatímco v roce 2007 byl zaznamenán pouze jeden případ, který lze podřadit pod skutkovou podstatu trestných činů s rasovým podtextem a v roce 2006 rovněž jeden případ, který byl prošetřován Policií ČR bez součinnosti s Vojenskou policií, neboť se ho dopustil voják z povolání v civilním prostředí a mimo službu.
43. V roce 2008 bylo soudy ČR celkem pravomocně odsouzeno 75 751 osob, což představuje oproti roku 2007 minimální nárůst zvýšení pouze o 23 osob, tj. cca o 0,3 %. Z tohoto počtu bylo odsouzeno 97 osob za celkem 192 trestných činů s rasovým podtextem. Tento počet představuje pouze cca. 0,1 % z celkového počtu pravomocně odsouzených. Ve srovnání s rokem 2007 tak lze zaznamenat nárůst počtu pravomocně odsouzených za trestný čin spáchaný s rasovým podtextem, když v předchozím roce bylo za tyto delikty odsouzeno 72 osob (v roce 2006 pak celkem 96 osob). V důsledku tohoto růstu se zvýšil i podíl takovýchto trestných činů ze 155 v roce 2007 na uvedených 192 v roce 2008.
44. V červnu 2009 byla z iniciativy ministra pro lidská práva uzavřena Dohoda ústavních činitelů, parlamentních politických stran a občanů o společném postupu proti nárůstu

extremismu a rasismu, která jednoznačně odsoudila šíření extremistických nálad v České republice. Ústavní činitelé a představitelé politických stran se zavázali, že nepřipustí, aby extremistické názory a myšlenky pronikly do veřejného diskursu a politické reality předvolebního boje. Vyzvali veřejnou správu, aby efektivně využívala všech dostupných právních nástrojů k překonání extremistických názorů a nálad. Přestože tato dohoda není právně závazným nástrojem, lze ji považovat za politicky významný krok.

45. Ve své činnosti pokračovala Pracovní skupina pro boj s extremismem zemí Visegradské čtyřky a Rakouska, pracující v gesci ministerstva vnitra od února 2002. Pracovní skupina zabezpečuje informovanost v oblasti extremismu a jeho projevů, vyhodnocování bezpečnostních rizik spjatých s fenoménem extremismu ve středoevropském geopolitickém prostoru, sdílení poznatků a příkladů tzv. good practice a spolupráci expertů zabývajících se danou problematikou na úrovni jednotlivých ministerstev či policejních složek.

46. V průběhu roku 2006 vstoupily v platnost²² Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o policejní spolupráci a o druhém dodatku k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a Smlouva mezi Českou republikou a Švýcarskou konfederací o policejní spolupráci v boji proti trestné činnosti. V srpnu 2007 vstoupila v platnost Smlouva mezi Českou republikou a Polskou republikou o spolupráci v boji proti trestné činnosti, při ochraně veřejného pořádku a o spolupráci v příhraničních oblastech.

47. Zvyšující se zájem českých neonacistů o účast na veřejných akcích s politickým kontextem je patrný po celé sledované období. Ačkoliv se neonacisté i nadále snažili při svých akcích dodržovat zákonné postupy a jejich demonstrace byly většinou včas a řádně ohlášeny, nebyly jejich akce např. v roce 2007 a 2008 v porovnání s rokem 2006 bezproblémové. V roce 2007 rovněž došlo k posílení mezinárodní spolupráce neonacistů a byl patrný také stále rostoucí význam internetu.

48. V Poslanecké sněmovně ani v Senátu Parlamentu ČR nemá zastoupení žádná krajně

²² Dne 1. listopadu 2006.

pravicev politick strana. Ve volbách roku 2006 (jak do Poslaneck sněmovny, tak v obecnch a krajských volbách) adn z politických stran tohoto spektra neuspěla. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 však dosáhla Dlnick strana úspěchu, neboť j dalo sv hlasy 25 368 voliu, tedy 1,07 %, čímž dosáhla na finance od státu.

49. K vývoji extremistick scény došlo v roce 2008. Změnou na ultrapravicov extremistick scéně se stala snaha většího počtu aktivist o vstup na politickou scénu, kdy za tímto uelem neregistrovan uskupení Národní odpor a Autonomní nacionalist začala spolupracovat s Dělnickou stranou, kter vtin neonacist, ale i autonomních nacionalist poskytla azyl. Dlnick strana je podezrvna z ultrapravicových, antidemokratickch a antisemitských tendencí a z vrazn xenofobních názorů. Ve svých propagačních materiálech užív motivy, které byly využívány nacistickou propagandou III. Re v období 2. svtov války. Ministerstvo vnitra jíž zahájilo prvn kroky k jejímu zrušení – v zr 2009 podalo k Nejvmu sprvnmu soudu návrh na její rozputn.²³

50. Dalším souasnm trendem je pordn tzv. spontánních akcí, vtinou demonstrací, kdy během relativn krátkého časového useku dojde k aktivizaci menšího počtu uastnk (50-60), kter na předem domluvenm mst uspordj demonstraci za sv propagovan cíle a hodnoty. Tyto demonstrace nejsou nikde nahleny, neexistuje oficiln poradatel, nedojde k hromadnému veřejnému svolání zuastnch osob. Pri těchto demonstracích jsou témata vtinou vzdy v rozporu se zákonem a prpadn projev je vzdy mnohem agresivnj než u předem ohlench demonstrací. Policie se o takovto akci dozví vtinou jíž se znanm zpoždnm, kdy jíž nelze adekvtn reagoval, pokud se vůbec o takov akci dozví (nsledn reporty na webových stránkách ultrapravicových organizací).

Článek 5

Práva zvlt garantovan mluvou

A. Právo na rovn zacházení před soudy a vsemi státními orgány, kter vykonvj

²³ Jednání soudu je narzeno na leden 2010.

soudnictví

51. V této oblasti nedošlo ke změnám.

B. Právo na osobní svobodu a bezpečnost a ochranu státem proti násilí a újmě na zdraví

52. viz čl. 4.

53. Národnost či etnická příslušnost je podle platných právních předpisů ČR považována za citlivý údaj, který mimo sčítání lidu nelze v souladu se zákonem zjišťovat a evidovat. Ministerstvo spravedlnosti disponuje podle statistických listů státních zastupitelství a soudů údaji o počtech stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob podle státního občanství, nikoli podle národnosti či etnické příslušnosti.

C. Politická práva, zejména právo účastnit se voleb

54. Podle § 10 zákona o právech příslušníků národnostních menšin,²⁴ mají národnostní menšiny, které tradičně a dlouhodobě žijí na území ČR, právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin. Na základě této povinnosti zasílá Ministerstvo vnitra před každými volbami Informaci o způsobu hlasování v jazyce příslušných národnostních menšin všem obcím, kde občané hlásící se k jiné národnosti než české dosahují alespoň 10 % obyvatel obce (v těchto obcích se zřizuje výbor pro národnostní menšiny). Informace o způsobu hlasování v jazycích národnostních menšin se v těchto obcích zveřejňuje na místě k tomu obvyklém, tj. především vyvěšením na úřední desce obecního úřadu, a dále v každé volební místnosti na území obce.

D. Další občanská práva

Právo svobodného pohybu a výběru bydliště uvnitř státu

55. V této oblasti nedošlo ke změnám.

Právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země

56. Sílicí extremismus a z něj vyplývající bezpečnostní rizika, která negativně ovlivňují situaci Romů, zvyšují i tendenci příslušníků romských komunit emigrovat do

²⁴ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů.

zahraničí, i když nelze jednoznačně konstatovat, že v rozhodnutí o odchodu z ČR hraje roli výhradně extremismus.

57. V roce 2008 se zvýšil počet azylantů, kteří odcházeli do Kanady, kde si podávali žádosti o status uprchlíka (azyl)²⁵. Od začátku roku 2008 přijala *Kanadská rada pro imigraci* celkem 853 žádostí, přitom největší nárůst podaných žádostí zaznamenala v prosinci 2008, kdy bylo podáno celkem 129 žádostí. V roce 2008 bylo přiznáno 84 azylů, 5 jich bylo odmítnuto a 746 jich čekalo na vyřízení. Česká republika se podílela na konci roku 2008 na celkovém objemu žádostí o azyl v Kanadě rekordními 2,45 % žádostí. Tato situace ohrozila bezvízový režim, jehož občané ČR využívají od listopadu 2007 při cestách do Kanady. Od zrušení vízové povinnosti počet žadatelů o azyl podaných na území Kanady opakovaně přestoupil stanovenou hranici 2 %. Kritickou situaci řešila bilaterální jednání ČR a Kanady v listopadu 2008, kdy byla česká strana ujištěna, že Kanada přistoupí k obnovení vízové povinnosti pouze v případě, že by počet žádostí několikanásobně převýšil únosnou hranici. Jak počet žádostí podávaných od počátku roku 2009, tak podíl žádostí podávaných občany ČR na celkovém objemu se v roce 2009 dále trvale zvyšovaly,²⁶ což vedlo Kanadu k zavedení vízové povinnosti platné k 14. červenci 2009.

58. Podle Rady vlády pro záležitosti romské komunity jsou důvody k odchodu tyto:²⁷

- hledání lepších životních podmínek (založeno na zlepšení občanského statutu imigrantů. Romové se v Kanadě stávají neviditelnou menšinou a mají možnost získat lepší podmínky pro uplatnění dětí v kanadském multikulturním vzdělávacím systému, očekávají zlepšení života v zámoří, jsou lákáni úspěšnými žadateli o azyl z minulých let, kteří se svěrují se zkušenostmi z nediskriminujícího a přívětivého prostředí);

²⁵Zdroj Informace o azylových žádostech Českých občanů v Kanadě, podklad pro jednání Rady vlády pro záležitosti romské komunity, které se uskutečnilo v úterý 14. března 2009. Dále z údajů, které radě vlády pro záležitosti romské komunity poskytlo velvyslanectví České republiky Ottawa.

²⁶ Na základě rostoucího počtu žadatelů o azyl vyslala Kanadská rada pro imigraci a uprchlíky výzkumnou misi do České republiky, která proběhla v březnu 2009. Účelem této mise bylo získat informace pro rozhodování týkající se situace Romů a zacházení s nimi. Po čas téměř dvoutýdenní mise navštívili výzkumníci řadu nevládních organizací i veřejných institucí (tj. Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Úřad ministra pro lidská práva a menšiny).

²⁷Uvedené důvody vycházejí z komunikace s Romy, jak v Čechách, tak v Kanadě. Podle informací velvyslance Kanady do ČR, Romové udávají nejvíce důvod k emigraci – diskriminaci a předsudečné chování české společnosti.

- ekonomické důvody (část emigrantů je motivována perspektivou při hledání zaměstnání);
- rodinné vazby (část Romů a Romek navazuje na první vlnu emigrantů z 90. let minulého století. Migrace se uskutečňuje za podpory sociálních a rodinných sítí).
- diskriminace a ohrožení osobního bezpečí (jak vyplývá i z výzkumu Agentury pro základní práva²⁸, 88 % Romů se domnívá, že je v České Republice diskriminováno, 47 % uvedlo, že se za poslední rok s diskriminací osobně setkali. Odborníci se shodují, že jedním z důvodů může být strach ze sílícího extremismu, negativní veřejné mínění o Romech, rasismus a xenofobie společnosti. Nelze pominout častou a silně vnímanou přímou diskriminaci, zejména ve vzdělávání, přístupu ke službám a na trh práce).

Právo na státní občanství

59. Ve sledovaném období nedošlo ke změnám týkajícím se práva na státní občanství. Byl připraven návrh nové právní úpravy nabytí a pozbytí státního občanství ČR, který respektuje závazky ČR vyplývající z Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace a předpokládá možnost dvojího státního občanství.

Právo uzavřít sňatek a zvolit si manžela

60. Ve sledovaném období nedošlo ke změnám týkajícím se ochrany před rasovou diskriminací v souvislosti s uzavřením manželství. Podmínky pro uzavření manželství upravuje zákon o rodině,²⁹ výčet dokladů, které snoubenci předkládají k uzavření manželství, pak upravuje zákon o matrikách.³⁰ Podle tohoto zákona snoubenec, který je cizincem, předloží matričnímu úřadu nejpozději v den uzavření manželství potvrzení o oprávněnosti pobytu na území ČR vydané Policií ČR, které nesmí být ke dni uzavření manželství starší než 7 pracovních dní. Toto ustanovení neplatí, jde-li o občana Evropské unie, občana jiného smluvního státu Dohody o Evropském

²⁸ Agentura EU pro základní práva (Fundamental Rights Agency) - http://fra.europa.eu/fraWebsite/home/home_en.htm.

²⁹ Zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Zákon č. 301/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

hospodářském prostoru nebo jeho rodinné příslušníky.

61. Dnem 1. července 2006 nabyl účinnosti zákon o registrovaném partnerství.³¹ Do registrovaného partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje. Podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem ČR.³² Obdobně jako u uzavření manželství cizinec předloží příslušnému matričnímu úřadu před vstupem do partnerství potvrzení vydané Policií ČR o oprávněnosti pobytu na území ČR, které nesmí být ke dni vstupu do partnerství starší 7 pracovních dnů; to neplatí, jde-li o občana EU, občana jiného smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo jejich rodinné příslušníky.

62. Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu o registrovaném partnerství, vzhledem k dosud nevyjasněným poměrům, zejména evropským, pokud jde o uznávání partnerství, ale i o jednotný přístup k jeho úpravě, nebylo zatím připuštěno, aby do partnerství v České republice vstupovali dva cizí státní občané.

Vlastnická práva, právo nabývat dědictví

63. V této oblasti nedošlo ke změnám.

Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství

64. V této oblasti nedošlo ke změnám.

Právo na svobodu přesvědčení a projevu

65. V této oblasti nedošlo ke změnám.

Právo na svobodu shromažďování a sdružování

66. Platná právní úprava sdružovacího práva obsažená v zákoně o sdružování občanů³³ byla ve sledovaném období změněna z hlediska sjednocení režimu sdružování občanů

³¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.

³² Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci. Do partnerství nemůže rovněž vstoupit osoba, která nedosáhla věku 18 let, nemá způsobilost k právním úkonům, již dříve uzavřela manželství nebo která již dříve vstoupila do partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek trvá.

³³ Zákon č. 83/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

a cizinců. Tato novela tak vytvořila stejné podmínky sdružování pro každého bez ohledu na státní občanství. Dle nové právní úpravy byly mimo jiné v návrhu na registraci občanského sdružení nahrazeny údaje o rodných číslech členů přípravného výboru údaji o datech narození. Tyto novely tak vytvořily stejné podmínky sdružování pro každého bez ohledu na státní občanství.

67. Ve sledovaném období Ministerstvo vnitra rozpustilo 5 občanských sdružení a 1 organizační jednotku občanského sdružení, která měla postavení právnické osoby. V roce 2005 byla odmítnuta registrace 30 občanských sdružení, v roce 2006 registrace 13 občanských sdružení, v roce 2007 registrace 48 občanských sdružení, v roce 2008 registrace 129 občanských sdružení a k 31. 7. 2009 registrace 73 občanských sdružení. Důvodem k odmítnutí registrace byla zpravidla snaha o sdružování k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání či záměr dosahovat svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony.³⁴ K 31. 7. 2009 Ministerstvo vnitra registrovalo 692 občanských sdružení zaměřených na národnostně menšinovou problematiku.

E. Hospodářská, sociální a kulturní práva

Právo na práci

68. Podle zákona o zaměstnanosti³⁵ jsou účastníci právních vztahů povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi fyzickými osobami uplatňujícími právo na zaměstnání, přičemž za nerovné zacházení se nepovažuje rozlišování, které stanoví zákon o zaměstnanosti nebo zvláštní právní předpis. Při uplatňování práva na zaměstnání je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodu pohlaví, sexuální orientace, rasového nebo etnického původu, národnosti, státního občanství, sociálního původu, rodu, jazyka, zdravotního stavu, věku, náboženství či víry, majetku, manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině, politického nebo jiného smýšlení, členství a činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, v odborových organizacích nebo organizacích zaměstnavatelů. Diskriminace z důvodu těhotenství nebo mateřství

³⁴ Výrazné zvýšení počtu odmítnutých registrací v roce 2008 a 2009 bylo zapříčiněno judikátem Nejvyššího správního soudu v roce 2007, který měl dopad na dosavadní aplikaci zákon o sdružování občanů z hlediska posuzování předložených návrhů na registraci.

³⁵ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

se považuje za diskriminaci z důvodu pohlaví. Za diskriminaci se považuje i jednání zahrnující podněcování, navádění nebo vyvolávání nátlaku směřujícího k diskriminaci. Za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení, pokud z povahy zaměstnání nebo souvislostí vyplývá, že tento důvod představuje podstatný a rozhodující požadavek pro výkon zaměstnání, které má fyzická osoba vykonávat a který je pro výkon tohoto zaměstnání nezbytný. Cíl sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený.

69. Obdobná ustanovení obsahují i další právní předpisy, například zákon o vojácích z povolání,³⁶ zákon o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech,³⁷ zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů,³⁸ atd.

70. Nejvýznamnějším právním předpisem v oblasti pracovněprávních vztahů je zákoník práce,³⁹ který stanoví, že zaměstnavatel musí zajistit rovné zacházení se zaměstnanci a dodržovat zákaz jakékoliv diskriminace zaměstnanců. Pojmy přímá diskriminace, nepřímá diskriminace, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci a případy, kdy je rozdílné zacházení přípustné, upravuje antidiskriminační zákon, který rovněž upravuje právní prostředky ochrany před diskriminací (viz čl. 6). Samostatně řeší zákoník práce problematiku odměňování. Za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty přísluší všem zaměstnancům u zaměstnavatele stejná mzda, plat nebo odměna z dohody. Stejnou prací nebo prací stejné hodnoty se rozumí práce stejné nebo srovnatelné složitosti, odpovědnosti a namáhavosti, která se koná ve stejných nebo srovnatelných pracovních podmínkách, při stejné nebo srovnatelné pracovní výkonnosti a výsledcích práce. Složitost, odpovědnost a namáhavost práce se posuzuje podle vzdělání a praktických znalostí a dovedností potřebných pro výkon této práce, podle složitosti předmětu práce a pracovní činnosti, podle organizační a řídicí náročnosti, podle míry odpovědnosti za škody, zdraví a bezpečnost, podle fyzické, smyslové a duševní zátěže a působení negativních vlivů práce. Zaměstnavatelé jsou povinni zajistit rovné zacházení se zaměstnanci a dodržovat zákaz jakékoli diskriminace zaměstnanců a zajišťovat rovné

³⁶ Zákon č. 221/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ č. Zákon č. 218/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Zákon č. 361/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění, odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání.

71. Vláda ČR v červenci 2004 schválila Národní akční plán zaměstnanosti, který byl zpracován na léta 2004 – 2006. Národní akční plán byl v roce 2005 v souvislosti s revizí Lisabonské strategie nahrazen Národním reformním (lisabonským) programem. Tento program je založen na doporučeních obsažených v „Integrovaných hlavních směrech pro růst a pracovní místa“ a obsahuje zamýšlené reformní kroky vlády na podporu hospodářského růstu a pracovních míst na tříleté období 2005 – 2008. Národní reformní program ČR 2005 – 2008, část Zaměstnanost, věnuje zvýšenou pozornost rizikovým skupinám ohrožených sociálním vyloučením, specifikovaným podle zákona o zaměstnanosti. Přijatá opatření se tedy zaměřila zejména na řešení nedostatečné motivace osob bez kvalifikace nebo s nízkou kvalifikací k přijetí zaměstnání a udržení se v něm, na řešení nedostatečné nabídky a rozsahu sociálních služeb zaměřených na integraci osob ohrožených sociálním vyloučením, řešení nedostatečného zapojení žen-matek, věkově starších občanů, osob s nízkou kvalifikací a dalších znevýhodněných a neaktivních osob na trh práce, na problematiku úrovně profesní a geografické mobility obyvatel a na funkční systém celoživotního učení, zejména dalšího odborného profesního vzdělávání.

Právo zakládat odborové organizace a stát se jejich členem

72. Ve sledovaném období nedošlo v této problematice z hlediska práva na ochranu před rasovou diskriminací ke změnám.

73. Nezaměstnanost Romů a celkově sociálně vyloučených problémem zůstává zejména v době hospodářské recese. V Operačním programu Lidské zdroje a zaměstnanost,⁴⁰ jenž je obecně zaměřen zejména na zvýšení zaměstnanosti a zaměstnavatelnosti cílových skupin, je několik oblastí, odkud je možno čerpat na aktivity napomáhající zaměstnanosti Romů. V roce 2009 byl například vyhlášen Globální grant Sociální ekonomika, který má podpořit vznik a rozvoj nových podnikatelských aktivit zaměřených na sociální podnikání, které umožní sociálně vyloučeným osobám a

⁴⁰ Jedná se o jeden z programů vyhlášených v rámci strukturálních fondů Evropské unie pro období 2007 - 2013.

osobám ohroženým sociálním vyloučením (kam patří rovněž národnostní menšiny) vstup na trh práce a do podnikatelského prostředí a současně jejich začlenění do společnosti. Tyto nově vzniklé podnikatelské aktivity by se měly stát do budoucna ekonomicky samostatnými a schopnými udržet se v místním konkurenčním prostředí, a být tak významnými aktéry regionálního rozvoje.⁴¹ Podpora sociální ekonomiky je paralelně provázaná s podporou realizovanou v Integrovaném operačním programu, který se zaměřuje na investiční podporu poskytovatelům sociálních služeb, zaměstnavatelům a dalším subjektům při prosazování a realizaci nástrojů sociální ekonomiky.

74. Jedna z oblastí tohoto operačního programu je zaměřena na integraci příslušníků romských komunit. Podpora bude směřovat zejména ke vzdělávání osob poskytujících služby, k poskytování sociálních služeb a dalších nástrojů působících ve prospěch sociálního začleňování příslušníků sociálně vyloučených romských komunit, k podpoře procesů poskytování sociálních služeb a k rozvoji partnerství všech subjektů působících ve prospěch začleňování sociálně vyloučených romských komunit. Podporovány budou též programy motivace, pracovní a sociální rehabilitace a získávání základních sociálních a profesních dovedností, které by měly umožnit vstup, udržení se či návrat uživatele na trh práce. Jiná oblast podpory je zaměřena přímo na návrat cílových skupin, kam patří rovněž Romové, na trh práce. Zde jsou podporovány projekty přinášející možnost uplatnění na trhu práce např. díky vzdělávání cílové skupiny, vznikají zde rovněž přímo pracovní místa pro příslušníky cílových skupin.

Právo na bydlení a vyjádření k závěrečnému doporučení č. 16

75. Ministerstvo pro místní rozvoj ve sledovaném období poskytovalo dotace obcím na výstavbu podporovaných bytů určených osobám, které mají z důvodu nízkých příjmů a dalších sociálních handicapů ztížený přístup k bydlení. Jako opatření zabraňující rasové diskriminaci v přístupu k bydlení je významný zejména dotační titul „vstupní

⁴¹ Podporovanými aktivitami jsou jednak nové podnikatelské aktivity, jejichž cílem je zaměstnávání osob ze znevýhodněných cílových skupin za předpokladu, že v rámci projektu bude zaměstnáno alespoň 30 % osob (zaměstnanců) z těchto cílových skupin. Dále to jsou nové podnikatelské aktivity osob samostatně výdělečně činných (bez zaměstnanců), které jsou zároveň sociálně znevýhodněnou skupinou. Rovněž sem spadají nové podnikatelské aktivity směřující k zajištění/podpoře veřejných služeb v rámci regionu, u kterých je minimálně 75 % uživatelů veřejné služby tvořeno cílovou skupinou znevýhodněných osob.

byty“. Jedná se o sociální nájemní bydlení určené osobám v nepříznivé sociální situaci, kterou způsobují sociální okolnosti jejich života, např. příslušnost k minoritní etnické skupině. Kromě toho státní fond rozvoje bydlení poskytoval ve sledovaném období dotace na výstavbu nájemních bytů určených pro domácnosti s nízkými příjmy.⁴² Protože tato dotace byla poskytována pouze obcím a z hlediska komunitárního práva se jednalo o veřejnou podporu, bylo v roce 2009 vydáno nové nařízení vlády upravující podmínky pro poskytování investiční podpory na výstavbu sociálních bytů.⁴³ Dotace již nejsou poskytovány pouze obcím, ale jakýmkoliv fyzickým nebo právnickým osobám, a to na výstavbu sociálních bytů určených pro bydlení osob s nízkými příjmy za limitované nájemné.

76. V rámci Integrovaného operačního programu,⁴⁴ který je realizován v období 2007 - 2013 jsou dvě oblasti intervence, které se zabývají investiční podporou integrace sociálně vyloučených romských komunit.⁴⁵ Oblast intervence „Služby v oblasti sociální integrace“⁴⁶ má za cíl řešení problémů nejvíce postižených oblastí, které vyplývají z uvedené analýzy. Pomoc se zaměří na vznik sociálních služeb a center, které pomohou obcím a regionům úspěšně řešit problémy v analýzou identifikovaných sociálně vyloučených lokalitách. V rámci této oblasti jsou podporovány i tzv. pilotní projekty zaměřené na řešení romských komunit ohrožených sociálním vyloučením. Pilotní projekty propojují aktivity regenerace domů a revitalizace veřejných prostranství s aktivitami sociálního začleňování nebo s aktivitami řešenými v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Druhou oblastí je oblast Zlepšení prostředí problémových sídlišť (pro města s počtem obyvatel více než 20 000) – na tuto intervenci bylo vyčleněno 31.6 mil. EUR.⁴⁷ Obce s počtem obyvatel méně než 3 000 s vyšší koncentrací sociálně slabých Romů mohou od roku 2009 využívat

⁴² Nařízení vlády č. 146/2003 Sb., o použití prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou bytů pro příjmově vymezené osoby.

⁴³ Nařízení vlády č. 333/2009 Sb., o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám, platné od 29. září 2009.

⁴⁴ Jedná se o jeden z programů vyhlášených v rámci strukturálních fondů Evropské unie pro období 2007 - 2013.

⁴⁵ viz článek 3.

⁴⁶ Jedná se o oblast intervence 3.1, na kterou bylo vyčleněno 19.8 mil. EUR.

⁴⁷ Jedná se o oblast intervence 5.2. Pro koordinaci a spolupráci všech zainteresovaných subjektů v oblasti řešení romské problematiky pomocí strukturálních fondů zřídil Řídící orgán Integrovaného operačního programu pracovní skupinu, která je složená ze zástupců např. řídicího orgánu Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost (tj. Ministerstvo práce a sociálních věcí), řídicího orgánu Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy), Rady vlády pro záležitosti romských komunit, Agentura pro sociální začleňování a zástupci měst realizujících pilotní projekty.

podporu v rámci „Programu obnovy venkova“, v němž je vyhlášen dotační titul „Podpora zapojení romské komunity (sociálně vyloučených) do života obce a společnosti.“

77. Diskriminaci v přístupu k bydlení zakazuje nově přijatý antidiskriminační zákon (viz článek 6).

Právo na ochranu zdraví, léčebnou péči, sociální zabezpečení a sociální služby a vyjádření k závěrečnému doporučení č. 14

78. Česká republika dosud nepřijala žádné opatření, které by umožňovalo odškodnit sterilizované ženy. Reparace v civilním řízení je ve většině případů nemožná. V rámci žaloby na ochranu osobnosti je možno domoci se pouze omluvy za zásah do osobnostních práv, čehož již dvě sterilizované ženy dosáhly. Podle současné sjednocené judikatury Nejvyššího soudu se však právo na finanční zadostiučinění promlčuje v tříleté promlčecí lhůtě. Získání finanční kompenzace se tak pro většinu sterilizovaných žen stalo nemožné. Dokud tedy nebude ustanoven mechanismus odškodňování, nebude mít téměř žádná oběť neoprávněné sterilizace možnost získat finanční reparaci, buď protože již uběhla tříletá promlčecí lhůta, nebo protože již byla zdravotnická dokumentace sterilizovaných skartována, nebo kvůli nedostatku finančních prostředků pro vedení soudního sporu.

79. Neoprávněnými sterilizacemi se dlouhodobě zabýval také poradní orgán vlády – Rada vlády pro lidská práva. Ta vypracovala podnět, ve kterém navrhla vládě vyslovit politování nad zjištěnými individuálními pochybeními při provádění sterilizací v rozporu se směrnicí Ministerstva zdravotnictví⁴⁸ a zavazuje se podniknout další kroky, aby k takovýmto jednáním v budoucnu nedocházelo. Podnět byl předložen vládě ministrem pro lidská práva a schválen vládou v listopadu 2009.⁴⁹ Veřejnost i samy sterilizované ženy omluvu a první kroky v této věci velmi přivítaly.⁵⁰ Vláda tímto usnesením uložila Ministerstvu zdravotnictví provést další úkoly vedoucí k zamezení možnosti opakování podobných případů, jež se staly v minulosti. Mezi tyto

⁴⁸ Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR LP-252.3-19.11.71, o provádění sterilizace ze dne 17. prosince 1971

⁴⁹ Usnesení vlády ze dne 23. listopadu 2009 č. 1424.

⁵⁰ Viz reakce také <<http://www.ipsnews.net/news.asp?idnews=49444>>

úkoly patří povinnost ministryně předložit vládě informace o plnění doporučení navržených poradním sborem ministryně zdravotnictví, zařazení otázky sterilizací do programu Odborného fóra pro tvorbu standardů péče a koncentraci vybrané vysoce specializované péče a v rámci prevence a dalšího vzdělávání oslovení přímo řízených organizací a zdravotnických zařízení v České republice, která poskytují péči v oboru gynekologie – porodnictví, aby se ověřilo a zajistilo dodržování právních předpisů při provádění sterilizací.

80. Současná úprava sterilizace je zakotvena v zákoně o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví požadavek informovaného souhlasu či vlastní žádost osoby k provedení takového zákroku.⁵¹ Z legislativních opatření lze dále odkázat na vyhlášku č. 385/2006 Sb., o zdravotnické dokumentaci, kde je podrobně upraven tzv. informovaný souhlas. Komplexní úprava této problematiky měla být zahrnuta do nového zákona o specifických zdravotních službách, jehož návrh byl však v březnu 2009 stažen z projednávání v Poslanecké sněmovně. Přijetí tohoto zákona tak bylo odsunuto na neurčito.

81. Helena Ferenčíková podala ve své věci ústavní stížnost. Dne 23. října 2009 Ústavní soud potvrdil původní soudní rozhodnutí, ve kterém soud rozhodl, že se lékaři sice dopustili protiprávního jednání, když provedli sterilizaci bez kvalifikovaného souhlasu, nicméně zároveň zamítl žalobkyni návrh na peněžité zadostiučinění z důvodu uplynutí tříleté promlčecí lhůty k uplatnění nároku. Ústavní soud tak nevyhověl stěžovateli co do nároku na peněžité odškodnění, přiznal jí však nárok požadovat omluvu od nemocnice, ve které jí zákrok byl proveden.

82. Poradní sbor Ministerstva zdravotnictví byl ustaven k prošetření stížností žen na provedenou sterilizaci, která jim byla provedena při poskytování zdravotní péče. Sbor konstatoval, že k pochybení při provádění sterilizací docházelo, ale v žádném případě nešlo o celostátní ani o rasově či národnostně podmíněnou politiku, nýbrž šlo pouze o pochybení jednotlivých zdravotnických zařízení. Šetření poradního sboru neprokázalo, že by zjištěná pochybení při provádění sterilizací byla plánovaná, systémová a

⁵¹ § 27 zákona o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb. zní: „Sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.“

úmyslná. Provedené sterilizace žen v České republice nebyly v žádném případě vykonány z etnické či rasové motivace. Sterilizace byly vždy provedeny na základě medicínské indikace stanovené lékařem. Po provedeném prošetření byl poradní sbor rozpuštěn a nadále již tedy nevykonává svou činnost. Klíčovým problémem provádění sterilizace, a to jak žen, tak i mužů, byl v naprosté většině způsob informovaného souhlasu pacienta před vlastním výkonem. Při řešení této problematiky bylo zjištěno, že poskytování informovaného souhlasu bylo v minulosti velkým problémem i v ostatních oborech při jiných výkonech.

Právo na vzdělání a školení

83. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy provádí ve svém resortu kurikulární reformu. Reforma má velký vliv na vzdělávání a výchovu dětí a žáků i v oblasti multikulturní (interkulturní) výchovy, neboť mění celkový přístup ke vzdělávání: zaměřuje jej na získávání klíčových kompetencí a dává školám větší autonomii. Multikulturní výchova tak např. poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti, rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých, rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci xenofobie.

84. Od roku 2005 se začaly v českém školství uplatňovat rámcové vzdělávací programy⁵². Na pomoc kurikulární reformě probíhá řada aktivit, které se týkají i multikulturní výchovy. Je to např. metodický portál www.rvp.cz, který zajišťuje Výzkumný ústav pedagogický.⁵³ Tento portál je hlavní metodickou podporou k zavedení rámcových vzdělávacích programů ve školách. Jeho smyslem je vytvořit prostředí, ve kterém se budou moci učitelé navzájem inspirovat a informovat o svých zkušenostech.

⁵² Pro předškolní vzdělávání, stejně jako pro ostatní obory vzdělávání, se vydávají rámcové vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný rozsah, obsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše přidělovaných finančních prostředků.

⁵³ Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem ČR. Smyslem programu je podpořit tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich zavádění do praxe, pomoc pedagogům a reakce na aktuální potřeby praxe.

85. Novela školského zákona⁵⁴ zajišťuje rovný přístup žákům a žákyním plnicím povinnou školní docházku v základních školách, nižších stupních gymnázií a odpovídajících ročníků konzervatoře jak k základnímu vzdělávání, tak ke školnímu stavování a školským službám, např. školní družině. Tento rovný přístup je zajištěn všem dětem bez ohledu na to, z jaké země pocházejí, a to i v případech, kdy není prokázána legalita pobytu dětí na našem území. Finanční prostředky jsou přidělovány školám na všechny žáky, včetně cizinců. Základní školy při přijímání dětí cizinců již nemají právo posuzovat oprávněnost jejich pobytu na území republiky.
86. Reformou byly také zrušeny zvláštní školy. Žáci a žákyně jsou v rámci povinné školní docházky vzděláváni podle Rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání, případně podle jeho upravené verze pro lehce mentálně postižené. Žáci se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, žáci se souběžným postižením více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, a to podle Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální. Rámcový vzdělávací program pro speciální školy využílo ve školním roce 2008/2009 celkem 386 škol pro celkem 6666 žáků, z toho 103 škol v rámci individuální integrace žáků s těžkým mentálním postižením do hlavního vzdělávacího proudu pro celkem 206 žáků.
87. Analýza dosavadního průběhu transformace bývalých zvláštních škol byla předmětem jedné části kvalitativní Analýzy individuálního přístupu pedagogů k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Z jejích výsledků vyplývá, že necelá 1/3 škol vzdělávajících podle přílohy k Rámcovým vzdělávacím programům pro základní vzdělávání pro lehce mentálně postižené registruje ve srovnání s praxí před zahájením školské reformy postupnou proměnu cílové skupiny směrem k dětem se závažnějším postižením.
88. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy od roku 1998 poskytuje finanční prostředky na činnost asistenta pedagoga. Asistenti pedagoga pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí působí hlavně na základních školách, ale menší procento je

⁵⁴ Zákon č. 343/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

i na mateřských a středních školách, včetně soukromých a církevních (v roce 2009 304 škol). V posledních letech se počet asistentů a asistentek zvyšuje, zřejmě proto, že tato funkce přechází do povědomí škol jako významná pomoc při práci učitele, a také v případech zvýšení počtu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí v jednotlivých třídách, resp. školách.

89. Ze zkušenosti škol vyplývá, že asistenti pedagoga svou prací významně přispívají ke snižování školní absence, napomáhají při komunikaci mezi školou a rodinou, pomáhají žákyním a žákům zvládnout probírané učivo a velmi často podporují žákyně a žáky při přípravě na vyučování. Z těchto důvodů byla funkce asistent pedagoga po několikaletém pilotním ověřování pevně zařazena do vzdělávacího systému ČR. Funkce asistenta pedagoga je tedy systémově zařazeným „vyrovňovacím opatřením“, jehož cílem je poskytnout v případě potřeby dětem, žákům a studentům se sociálním znevýhodněním či pocházejícím z odlišného sociálního a kulturního prostředí účinnou a efektivní pomoc zaměřenou na zvýšení jejich školní úspěšnosti v hlavním vzdělávacím proudu.

90. Podle školského zákona mohou obce, svazek obcí nebo kraj zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti sociálně znevýhodněné v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy základní školy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí a nejvýš však 15 dětí. O zařazení do přípravné třídy rozhoduje ředitel školy na žádost rodičů dítěte a na základě doporučení školského poradenského zařízení. Ze statistických údajů vyplývá, že ve školním roce 2008/2009 zřídilo celkově 146 škol 166 přípravných tříd základní školy. Oproti předešlému roku, kdy jich bylo 164, stoupl počet o dvě třídy. Z toho 106 tříd bylo zřízeno na školách hlavního vzdělávacího proudu a naopak 40 v základních školách pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

91. V období od září 2008 do března 2009 zadalo Ministerstvo školství realizaci dvou studií, které byly realizovány v základních školách v blízkosti sociálně vyloučených lokalit v ČR. Jejich výsledky a hlavní závěry se vztahují výhradně ke školám v sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí, nelze je tedy zobecnit na celé území České republiky. Přesto počet obyvatel těchto lokalit, které zahrnuly, činí 60 – 80 tisíc,

tedy přibližně jednu třetinu z celkového odhadovaného počtu Romů žijících v České republice. Z výsledků šetření vyplývá, že míra připravenosti a uplatňované přístupy směřující k naplňování individuálních vzdělávacích potřeb žáků a žákyň se speciálními vzdělávacími potřebami se ve zkoumaných školách hlavního vzdělávacího proudu výrazně liší. Lze říci, že na 1/3 zkoumaných škol jsou v současné době vytvořeny velmi dobré podmínky pro integraci širokého spektra dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (dostatečná personální kapacita, škola zaměstnává speciálního pedagoga, má zkušenosti s integrací dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, disponuje adekvátním vybavením, ve školním vzdělávacím programu dostatečně reflektuje potřeby cílové skupiny atp.). Oproti tomu na přibližně 1/4 škol takové podmínky vytvořeny nejsou a v současné době není v silách škol je vytvořit (například architektonické bariéry bránící integraci těžce tělesně či zrakově postižených dětí, odborná personální kapacita a její dostupnost, adekvátní vybavení atp.). Tyto školy tak mohou integrovat jen velmi omezené spektrum kategorií dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a v důsledku toho jsou spíše pro-segregačně orientovány. Ostatní školy ze zkoumaného vzorku se pohybují mezi těmito póly.

92. Ve svých vzdělávacích drahách jsou jednoznačně úspěšnější romské děti, které docházely do mateřské školy. Stále však přetrvává problém, že mateřské školy navštěvuje jen menšinový podíl romských dětí – přibližně dvě pětiny. Vliv přípravných ročníků na zlepšení vzdělanostních šancí není tak silný jako v případě mateřských škol, oproti kterým se projevuje pouze na začátku vzdělávací dráhy. Postupně se pak děti, jež absolvovaly přípravný ročník, přibližují svým vrstevníkům. Mateřské školy či přípravné ročníky využívá před zahájením povinné školní docházky ve zkoumaných vyloučených lokalitách přibližně 48 procent romských dětí.

93. V roce 2008 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlásilo rozvojový Program na podporu škol, které realizují inkluzivní vzdělávání a vzdělávání dětí a žáků/žákyň se sociokulturním znevýhodněním. Cílovou skupinou byly školy, jež prokazatelně realizují podpůrná opatření pro sociálně znevýhodněné žáky/žákyň. Mezi tato opatření se řadí: přípravné třídy; asistenti a asistentky pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním; opatření, umožňující sociálně znevýhodněným žákům a žákyním přípravu na vyučování (individuální podpora ze strany učitelů, využívání prostoru školy k předškolní přípravě v době mimo vyučování); specifická nabídka

volnočasových aktivit; „reintegrace“ žáků a žákyň ze základních škol praktických; spolupráce s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty vyvíjejícími aktivity v oblasti práce s dětmi ze sociálně znevýhodňujícího prostředí.

94. Na základě Konceptu integrace cizinců, přijaté každoročně usnesením vlády, podporuje vláda ČR aktivity v oblasti integrace cizinců na území ČR. V roce 2008 bylo podpořeno celkem 13 projektů v celkové výši cca. 1,5 mil. Kč. V roce 2009 bylo v rámci programu podpořeno 31 projektů v celkové výši 4,25 mil. Kč.

95. Podpořené projekty byly tematicky zaměřeny na podporu multikulturní výchovy dětí a mládeže; podporu výuky českého jazyka jako cizího jazyka; studie zaměřené k problematice vzdělávání migrujících cizinců; uspořádání seminářů ke vzdělávání cizinců. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zajišťuje podmínky základního vzdělávání nezletilých azylantů, osob požívajících doplňkové ochrany, žadatelů o udělení mezinárodní ochrany na území ČR a dětí cizinců umístěných v zařízení pro zajištění cizinců. Ministerstvo práce a sociálních věcí podporuje také kurzy zaměřené na získání sociokulturního minima.

96. Na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy byla vytvořena skupina, která se zabývá problematikou sociálních programů ve vzdělávání, která se zabývá zejména dětmi, žáky a studenty se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním, cizinci, azylanty, příslušníky menšin, prevencí sociálně patologických jevů a společenskovední a multikulturní oblastí, atp. V roce 2008 vznikla při této skupině pracovní skupina pro multikulturalitu a vzdělávání cizinců. Jejími členy jsou odborníci v problematice multikulturality a vzdělávání cizinců, zástupci neziskových a přímo řízených organizací Ministerstva školství, České školní inspekce, azylových zařízení a pedagogických pracovníků. Tato skupina se zabývá aktuální multikulturní problematikou ve školství a vzděláváním cizinců.

97. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy také vyhlašuje dotační program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.⁵⁵

⁵⁵ Na základě nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů.

Právo na rovnou účast v kulturním dění

98. Seznamování veřejnosti s vlastní kulturou, historií a současností, tak i národů a etnik jiných zemí, včetně mimoevropských, je nedílnou součástí celospolečenské výchovy, směřující k etnické a náboženské toleranci. Specificky zaměřená muzea, galerie a památníky (např. Muzeum romské kultury, Židovské muzeum, Památník Lidice a Památník Terezín) tuto výchovu prohlubují dalšími doprovodnými aktivitami jako jsou různé semináře, dílny, přednášky a setkání s žijícími pamětníky událostí, které projevy rasové diskriminace v nedávné minulosti nejen dokumentují, ale i připomínají a varují před jejich nebezpečím.
99. Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy⁵⁶ zajišťuje rovný přístup k poznávání a využívání movitého kulturního dědictví. Ministerstvo kultury zajišťuje podporu studia a vzdělávacích aktivit v oblasti holocaustu. Ve všech materiálech, studiích a dalších aktivitách k této problematice je spolu s holocaustem Židů uváděn i holocaust Romů. Problematikou se programově zabývá Památník Terezín (příspěvková organizace zřizovaná Ministerstvem kultury) ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně. Holocaust Romů je připomínán v expozici Památníku Terezín a jím spravovaných zahraničních muzejních expozicích v bývalých koncentračních táborech v Osvětimi a Ravensbrücku. K dané problematice pořádá semináře a workshopy pro odborníky a ve spolupráci s Ministerstvem školství pro pedagogy, žáky a studenty. K 1. lednu 2010 byl nově zřízen Evropský institut odkazu Šoa.
100. Vláda rozhodla⁵⁷ o úpravě pietních míst v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Památník Lidice, státní příspěvková organizace v gesci Ministerstva kultury, převezme do své správy pietní místo romského holocaustu v Letech. Na realizaci úpravy pietního místa v Letech u Písku v roce 2009, kterou byl pověřen resort kultury, vláda vyčlenila 21,5 mil. Kč. Ministerstvo školství ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně vytvoří v Hodoníně u Kunštátu vzdělávací a konferenční centrum k problematice romského holocaustu a obecně k tématu rasové nesnášenlivosti.

⁵⁶ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Usnesením ze dne 4. května 2009 č. 589.

101. V rámci výběrových dotačních řízení získávají finanční prostředky příslušníci národnostních menšin žijících v ČR na rozvoj své kultury a kulturních aktivit, speciální dotační program je určen na podporu integrace příslušníků romské komunity. Jsou podporovány projekty, především občanských sdružení, českých občanů národnosti bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské, ukrajinské a též projekt židovské kultury. V uvedeném dotačním programu jsou poskytovány dotace i na kulturní multietnické akce, které přispívají k vzájemnému poznávání různých národnostních kultur a tím se snaží předcházet xenofobním projevům.
102. Velký význam pro rozvoj etnické kultury, ale i pro výchovu multikulturní společnosti směřující k odbourání předsudků, rasismu a xenofobních postojů má podpora integrace příslušníků romské komunity. Ministerstvo kultury v tomto dotačním programu podporuje projekty s tématickým zaměřením, např. umělecké aktivity, kulturně vzdělávací a výchovné aktivity, studium romské kultury a tradic, dokumentační a ediční činnost, multietnické kulturní akce.
103. V rámci dotačního programu „Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin v ČR“ je podporováno vydávání periodických tiskovin v jazycích národnostních menšin: bulharské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské, ukrajinské a též projekt židovské kultury. V uvedeném programu jsou poskytovány dotace na výrobu televizních a rozhlasových pořadů v těchto jazycích s cílem přispět k vzájemnému poznávání různých národnostních kultur a napomáhat k poznání a k vyšší toleranci mezi jednotlivými etniky / příslušníky národnostních menšin.
104. Dne 13. listopadu 2007 velký senát Evropského soudu pro lidská práva rozhodl ve věci stížnosti č. 57325/00 – D.H. a ostatní proti ČR, že ČR v případě stěžovatelů, romských dětí zařazených do zvláštních škol, porušila zákaz diskriminace v právu na vzdělání zaručený v čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení se čl. 2 Protokolu č. 1 k této úmluvě. Dle závěrů Soudu mělo diskriminační zacházení s romskými dětmi při výkonu jejich práva na vzdělání formu nepřímé diskriminace, bylo spojeno s etnickým původem žáků a spočívalo v jejich zařazování

do zvláštních škol, které ve svých vzdělávacích programech nesměřovaly k vyrovnání vstupního znevýhodnění těchto žáků. Soud také uvedl, že v procesu zařazování do zvláštních škol chyběly potřebné záruky, které by nepřímé diskriminaci zabránily.

105. Soud vzal v úvahu formální zrušení zvláštních škol a současně nepřijal argument stěžovatelů, že diskriminace romských dětí obecně pokračuje i po vydání nového školského zákona. Soud pozitivně nevymezil, jaké přístupy ke vzdělávání romských dětí jsou přijatelné. Stát má široký prostor pro uvážení při vytváření své vzdělávací soustavy a Soud se vyslovil pouze tak, že není akceptovatelný systém, který spočívá v zařazování značného počtu romských dětí do škol pro mentálně postižené děti, jež ve svých vzdělávacích programech nesměřují k vyrovnání vstupního znevýhodnění těchto žáků, ale naopak toto znevýhodnění činí trvalým pro další uplatnění těchto dětí jak v rámci školského systému, tak na trhu práce, a to jak nižšími vzdělávacími cíli, které jsou pro tyto děti vytýčeny, tak oddělením těchto dětí od většinové společnosti, čímž se ztrácí jejich schopnost se do této společnosti začlenit.

106. Dne 16. března 2009 schválila vláda ČR⁵⁸ Zprávu o obecných opatřeních k výkonu tohoto rozsudku a mimo jiné uložila ministru školství, mládeže a tělovýchovy předložit vládě do 31. ledna 2010 návrh Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání, jehož cílem je vymýcení kritizované praxe. Řada opatření se již realizuje a ukazuje se, že předpokladem pro opatření, jež specificky míří k výkonu rozsudku, je provedení statistických a sociologických výzkumů, které zmapují problémy romských dětí ve vzdělávacím systému a ukáží jejich rozsah. Teprve v návaznosti na tyto výzkumy bude možné přesněji zacílit některá opatření, včetně národního akčního plánu.

107. Na základě nařízení vlády se každoročně vyhláší program Ministerstva školství na podporu integrace romské komunity. Podporovány jsou vzdělávací aktivity pro děti a rodiče zaměřené na předškolní přípravu dětí; aktivity usilující o zvýšení účasti romských dětí v předškolním vzdělávání; metody a formy práce zvyšujících efektivitu předškolního vzdělávání romských dětí; další vzdělávání pedagogů a asistentů pracujících s romskými dětmi v předškolním věku ve využívání efektivních metod

⁵⁸ Usnesení vlády ze dne 16. března 2009 č. 303.

vzdělávání romských dětí; aktivity zvyšující šanci romských dětí na úspěšné zahájení školní docházky; aktivity směřující k zapojení rodiny do předškolního vzdělávání dětí; aktivity vytvářející podmínky pro zvyšování informovanosti rodičů v oblasti předškolního vzdělávání; doprovodné aktivity základních škol podporujících romské děti při překonávání obtíží v průběhu povinné školní docházky; vytváření ucelených vzdělávacích a integračních projektů v oblasti předškolní přípravy romských dětí.⁵⁹

108. Dále existuje program Podpora romských žáků středních škol, jehož cílem je podpořit studium těch romských žáků a žákyň, jejichž rodinám způsobují náklady spojené se středoškolským studiem značné finanční potíže. V roce 2008 byla na tento dotační program vynaložena částka cca 10 milionů Kč, tato částka byla vynakládána i v uplynulých letech, a bylo podpořeno cca 1 285 žáků a žákyň. Do programu lze zahrnout pouze žáky, jež mají pravidelnou školní docházku, případně průkazně omluvenou absenci, a nemají výraznější kázeňské problémy.

F. Právo přístupu na všechna místa a užívání všech služeb určených pro veřejnost

109. Antidiskriminační zákon zaručuje právo všech osob bez rozdílu rasy a etnického původu k přístupu ke zboží a službám (včetně bydlení), pokud jsou nabízeny veřejnosti, nebo při jejich poskytování (dále viz článek 6).

110. Česká obchodní inspekce vykonává dozor nad dodržováním zákazu diskriminace v oblasti prodeje výrobků a zboží a poskytování služeb.⁶⁰ Na základě těchto oznámení provádí kontrolu příslušných podniků, pokud zjistí při kontrole nedostatky, je oprávněna uložit pokutu. Výsledky činnosti České obchodní inspekce znázorňuje následující tabulka:

⁵⁹ Každoročně bývá rozdělena na výše uvedené aktivity cca. 15 milionů Kč.

⁶⁰ Působnost České obchodní inspekce je upravena zákonem č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci. Jedná se o orgán státní správy podřízený ministerstvu průmyslu a obchodu.

Rok	Počet podání	Z toho oprávněných	Popis případů	Sankce
2005	7	1	nevpuštění Romů do restaurace	Pokuta ve výši 10 000 Kč
2006	5	1	znemožňování vstupu Romů do několika podniků v Krnově	Pokuta ve správním řízení ve výši 8 000 Kč.
2007	11	2	znemožňování vstupu Romů na diskotéku u jednoho a téhož podnikatelského subjektu	Pokuta ve správním řízení ve výši 20 000 Kč.
2008	6	2	inzerát realitní kanceláře „...cizí národnost ne“ a odmítnutí prodeje mobilního telefonu Romce bez potvrzení příjmu	Sankce ve správním řízení

Článek 6

Ochrana před všemi projevy rasové diskriminace

111. Základním právním předpisem stanovícím ochranu před (nejen) rasovou diskriminací je antidiskriminační zákon.⁶¹ Ten v návaznosti na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v oblastech uvedených výše (článek 2). Zákon definuje pojmy jako přímá a nepřímá diskriminace.⁶² Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace. Diskriminací je také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu.

112. Pokud jde o práva vyplývající z porušení práva na rovné zacházení, platí, že dojde-li k porušení práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení nebo k diskriminaci, má ten, kdo byl tímto jednáním dotčen, právo se u soudu zejména domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Pokud by se

⁶¹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon).

⁶² Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru. Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených výše osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

nejevilo toto zjednání nápravy postačující zejména proto, že byla v důsledku diskriminace ve značné míře snížena dobrá pověst nebo důstojnost osoby nebo její vážnost ve společnosti, má též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

113. Zároveň je stanovena působnost Veřejného ochránce práv ve věcech práva na rovné zacházení a ochranu před diskriminací. Osoba, jejíž právo na rovné zacházení bylo dotčeno, má od 1. prosince 2009 právo obrátit se písemným podnětem na Veřejného ochránce práv. Ochránce poskytuje obětem diskriminace metodickou pomoc při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodů diskriminace - stížnost posoudí, nabídne řešení situace a pomůže oběti diskriminace v dalším postupu. Pokud se diskriminovaný rozhodne například podat žalobu k soudu, aby se touto cestou domohl ukončení diskriminačního jednání, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění nebo i náhrady způsobené újmy, ochránce mu může pomoci i při zajišťování důkazů. Ochránce ve věcech potírání diskriminace uzavřel dohody o spolupráci s Českou obchodní inspekcí, inspektoráty práce a Českou školní inspekcí. Ochránce dále vydává doporučení a stanoviska, provádí nezávislý výzkum a poskytuje informace veřejnosti. Od 1. ledna 2010 se veřejný ochránce práv coby těleso rovného zacházení (Equality body) stal členem evropské sítě antidiskriminačních těles Equinet.

114. Ochrana před rasovou diskriminací je po procesní stránce zajištěna institutem tzv. sdíleného důkazního břemene v občanském soudním řádu.⁶³ V případech diskriminace na základě rasového nebo etnického původu, pohlaví, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace je důkazní břemeno sdíleno v oblasti pracovněprávní. V případech diskriminace pouze z důvodu rasového a etnického původu je důkazní břemeno obráceno navíc při poskytování zdravotní péče a sociální péče, při přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, v přístupu k veřejným zakázkám, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství v profesních a zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo při poskytování služeb.

115. Ústavní soud rozhodl v dubnu 2006 o návrhu Krajského soudu v Ústí nad Labem na zrušení § 133a občanského soudního řádu zakotvující princip sdíleného

⁶³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

důkazního břemene.⁶⁴ Návrhu na zrušení uvedeného ustanovení Ústavní soud nevyhověl. Naopak judikoval, že princip sdíleného důkazního břemene zásadě rovnosti účastníků neodporuje, neboť nerovné postavení účastníků řízení je objektivně a rozumně zdůvodněno. Ústavní soud dále konstatoval, že osoba, která tvrdí, že s ní bylo zacházeno znevýhodňujícím způsobem, musí toto tvrzení také prokázat. Musí dále tvrdit, že nerovné zacházení mělo rasový motiv; toto již ale prokazovat nemusí. Obrana strany žalované pak spočívá v možnosti prokázat, že rozdíl v zacházení rasovou pohnutkou motivován nebyl.⁶⁵

116. Ústavní soud tímto svým nálezem zpřesnil výklad uvedeného ustanovení tak, aby lépe odpovídal účelu a významu dle příslušných směrnic ES.⁶⁶ Přitom uvedl, že ačkoliv není jeho úkolem hodnotit, v jaké kvalitě se zákonodárci podařilo promítnout závazky plynoucí ze směrnic vyjádřit jasnou řečí zákona, je na první pohled zřejmé, že podmínka, že strana žalující předloží soudu skutečnosti nasvědčující, že došlo k diskriminaci, není ve stávajícím znění § 133a občanského soudního řádu dostatečně transparentně vyjádřena. Občanský soudní řád byl následně novelizován antidiskriminačním zákonem, takže princip sdíleného důkazního břemene je nyní zcela srozumitelný.⁶⁷

⁶⁴ Nález Ústavního soudu byl publikován pod č. 419/2006 Sb.

⁶⁵ Znění § 133a, o kterém Ústavní soud rozhodoval, je toto:
„§ 133a

(1) *Skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace, má soud ve věcech pracovních za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak.*

(2) *Skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého rasového nebo etnického původu, má soud ve věcech poskytování zdravotní a sociální péče, pomoci v hmotné nouzi, přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, přístupu k veřejným zakázkám, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství v profesních a zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak.“*

⁶⁶ Například směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 26. září 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

⁶⁷ Platné znění § 133a je toto:

„ Pokud žalobce uvede před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ze strany žalovaného došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci

a) na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace v oblasti pracovní nebo jiné závislé činnosti včetně přístupu k nim, povolání, podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti včetně přístupu k nim, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství a činnosti v profesních komorách,

b) na základě rasového nebo etnického původu při poskytování zdravotní a sociální péče, v přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, přístupu k veřejným zakázkám, přístupu k bydlení, členství v zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb, nebo

c) na základě pohlaví při přístupu ke zboží a službám, je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení.“

117. V roce 2006 byl přijat nový zákoník práce,⁶⁸ který stanoví, že zaměstnavatel musí zajistit rovné zacházení se zaměstnanci a dodržovat zákaz jakékoli diskriminace zaměstnanců. Toto ustanovení patří k základním zásadám pracovněprávních vztahů.⁶⁹ Zaměstnavatelé jsou povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, o odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání. V pracovněprávních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace. Za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení, pokud z povahy pracovních činností vyplývá, že toto rozdílné zacházení je podstatným požadavkem nezbytným pro výkon práce; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený. Právní prostředky ochrany před diskriminací v pracovněprávních vztazích upravuje antidiskriminační zákon.
118. Zákon o zaměstnanosti⁷⁰ považuje porušení zákazu diskriminace za přestupek, za který je možno uložit pokutu až do výše 1 mil. Kč. Zákon zakazuje nabídky zaměstnání, které jsou diskriminačního charakteru nebo odporují dobrým mravům, zaměstnavatel nesmí vyžadovat osobní údaje, pokud neslouží k plnění jeho povinností podle zvláštních právních předpisů.
119. Služební zákon⁷¹ stanoví povinnost rovného zacházení se všemi státními úředníky a zakazuje jakoukoli diskriminaci ve služebních vztazích z celé řady důvodů. Zákon také výslovně upravuje právo oběti diskriminačního jednání domáhat se upuštění od diskriminačního jednání, odstranění následků tohoto jednání a právo na přiměřené zadostiučinění.
120. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů⁷² zakazuje ve služebním poměru přímou i nepřímou diskriminaci na základě pohlaví, sexuální orientace, jazyka, náboženského vyznání nebo víry, politického nebo jiného smýšlení, členství v odborových organizacích a jiných sdruženích, rodu, rasy, barvy pleti, národnosti, etnického nebo sociálního původu atd.

⁶⁸ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ § 13 odst. 2 písm. b).

⁷⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ Zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² Zákon č. 361/2003 Sb. nabyt účinnosti 1. 1. 2007.

121. Významná novela⁷³ školského zákona⁷⁴ zajišťuje rovný přístup žákům a žákyním plnicím povinnou školní docházku v základních školách, nižších stupních gymnázií a odpovídajících ročnících konzervatoře jak k základnímu vzdělávání, tak ke školnímu stravování a školským službám. Tento rovný přístup je zaručen všem dětem bez ohledu na to, z jaké země pocházejí, a to i v případech, kdy není prokázána legalita pobytu dětí na našem území.
122. Nový správní řád⁷⁵ upravuje pro výkon veřejné správy zásadu rovnosti.⁷⁶ Občanský soudní řád i soudní řád správní⁷⁷ umožňují, aby účastník, který tvrdí, že byl správním orgánem diskriminován, byl zastoupen občanským sdružením, domáhá-li se soudní ochrany.
123. Rasová diskriminace je také předmětem přestupkového zákona v rámci přestupků proti občanského soužití.⁷⁸ Těchto přestupků se dopustí ten, kdo: omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin; působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav nebo pro jeho stav manželský nebo rodinný. V průběhu let 2005 a 2008 došlo ke snížení počtu výše uvedených přestupků, projednávaných orgány obcí, když bylo projednáno 146 těchto přestupků v roce 2005, 127 v roce 2006, 55 v roce 2007 a 50 v roce 2008.

Článek 7

Působení státu v oblasti výchovy proti rasové diskriminaci

124. Důležitou roli při vzdělávání směřujícím k potírání rasové diskriminace a nesnášenlivosti má další vzdělávání pedagogických pracovníků. Podstatné je jednak

⁷³ Zákon č. 343/2007 Sb.

⁷⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁷⁵ Zákon č. 500/2004 Sb. nabyl účinnosti 1. 1. 2006.

⁷⁶ Jedná se o procesní rovnost účastníků řízení.

⁷⁷ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ § 49 odst. 1 písm d) a e) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

předávání aktuálních informací z vědních oborů, jednak semináře zaměřené na utváření postojů, zážitkové semináře. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhláší Program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy⁷⁹ na tvorbu vzdělávacích programů a výukových materiálů v oblasti národnostně menšinového vzdělávání směřující k poznávání historie a kultury jiných národů, k výchově k demokratickému občanství, k vzájemné toleranci, k potírání rasové a národnostní nesnášenlivosti, xenofobie a antisemitismu.⁸⁰

125. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy uděluje a odnímá učebnicím a učebním textům pro základní a střední vzdělávání schvalovací doložku na základě posouzení, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání stanovenými zákonem, rámcovými vzdělávacími programy a právními předpisy. V roce 2008 byla vytvořena publikace „Sondy a analýzy ke kulturní identitě a rozdílnosti, učebnice dějepisu“. Publikace přispívá ke zkvalitnění učebnic, jejím cílem je předat učitelům informace, potřebné pro rozhodování, aby vybrali z nabídky nejkvalitnější a nejvhodnější učebnici, nakladatelé, recenzenti a autoři učebnic získávají informace potřebné pro tvorbu a recenzování učebnic. Část publikace je věnována zpracování romské a židovské problematiky v učebnicích dějepisu. Cílem je kromě výše uvedeného také zkvalitnění vzdělávání ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími programy.

126. Systém vzdělávání příslušníků Policie ČR je řízen Odborem vzdělávání a správy policejního školství Ministerstva vnitra. Systém policejního vzdělávání zastřešuje 5 škol se statutem vyšší policejní škola v Praze, Brně, Jihlavě, Pardubicích, Holešově; a 1 školské účelové zařízení v Praze-Ruzyni, celkový počet absolventů ve všech typech vzdělávacích programů škol je cca 10 000 ročně (416 učitelů). Policejní akademie ČR – vysoká škola sloužící k dosažení stupně vzdělání ve studijním programu „Bezpečnostně právní studia“ a „Bezpečnostní management“ v bakalářském programu, dále nabízí magisterské a doktorandské studium. Dále je využíváno 8 školních policejních středisek a 4 výcviková střediska Policie ČR. Celkem je v ČR 542 instruktorů. Školy zajišťují základní odbornou přípravu, další specializační

⁷⁹ V souladu s nařízením vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin.

⁸⁰ Každoročně bývá pro program vyčleněna částka cca. 19 mil. Kč.

profesní přípravu policistů ve výkonu služby, vyšší a střední odborné vzdělání v celé šíři; v omezené míře rovněž přípravu zaměstnanců Policie ČR a Ministerstva vnitra; jazykovou přípravu policistů a další profesní přípravu policistů ve výkonu služby.

127. Základními principy systému vzdělávání policistů je rovný přístup do systému pro všechny policisty a to, že obsah, formy a metody přípravy vycházejí z objektivizovaných a závazně stanovených požadavků na výkon konkrétních činností stanovených pro zastávanou funkci. Mezi kompetence policistů, získané v základní odborné přípravě mimo jiné patří: dbát na dodržování zákonů a pravidel chování, respektovat práva a osobnost druhých lidí, jednat v souladu s morálními principy, přispívat k uplatňování hodnot demokracie, uvědomovat si – v rámci plurality - vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých lidí, atd. Vzdělávací programy se vytváří na základě profilu absolventa, přesně definujícího, jakými kompetencemi (znalostmi, dovednostmi, postoji, návyky) má být vybaven policista.

128. Ministerstvo obrany má zpracovanou „Koncepci vzdělávání personálu rezortu Ministerstva obrany, výstavby a rozvoje vojenského školství na rok 2006 - 2011“, přičemž pro každý akademický/školní rok jsou schvalovány „Organizačně metodické pokyny pro vojenské školy“. Součástí tohoto závazného dokumentu jsou „Metodické pokyny pro školy a vzdělávací zařízení v rezortu Ministerstva obrany k problematice ochrany lidských práv, prevence sociálně nežádoucích jevů a rovných příležitostí“.

129. Univerzita obrany v Brně zařadila témata rasové diskriminace standardně do výuky vojenských profesionálů v akreditované studijní dokumentaci v rámci předmětů aplikované psychologie a andragogiky. S problematikou národnostních menšin, rasismu a xenofobie se studenti a studentky seznamovali rovněž v předmětech teoretického základu z oblasti sociologie a práva, přičemž výuka uvedených předmětů proběhla v jednotlivých studijních oborech v rozsahu 90 až 120 hodin. Problematika byla rovněž součástí předmětů komunikace, řízení lidských zdrojů a vojenského managementu. Ve Vojenské střední škole a Vyšší odborné škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové je problematika národnostních menšin (jejich postavení ve společnosti, tradice a kultura) zařazena do osnov humanitních předmětů ve 3. ročníku. V bloku základy sociální psychologie a sociologie byla zařazena témata „společenské

postavení, role a normy“, „klasifikace sociálních skupin“, „problémy společnosti, nerovnosti a moci“ a „společenská kultura“.

130. V primárních preventivních opatřeních byl položen důraz na vzdělávání předsedů a metodiků komisí prevence sociálně nežádoucích jevů, přičemž součástí jejich vzdělávání byl i blok přednášek na téma rasismu a jeho projevů ve společnosti. Celkem bylo v primární prevenci proškoleny již více než 400 předsedů a metodiků těchto komisí u vojenských útvarů a zařízení.
131. Problematika ochrany lidských práv ve vztahu k národnostním menšinám je zařazována do přípravy příslušníků AČR (v rozsahu 2 hodin) vysílaných do zahraničních vojenských operací. Obdobné vzdělávání vojáků a občanských zaměstnanců probíhalo i v rámci vojensko odborné přípravy u organizačních útvarů Ministerstva obrany a v rámci velitelské a operační přípravy.
132. K řešení komplexní problematiky ochrany lidských práv a výchovy k nim přispěly i dva semináře, které proběhly na Univerzitě obrany v Brně v roce 2007. Do obsahové náplně seminářů byla zahrnuta témata „ochrana lidských práv v podmínkách rezortu obrany ve vztahu k národnostním menšinám“, „prevence sociálně nežádoucích jevů a rovné příležitosti“, „vzdělávání a výchova k lidským právům cílových skupin vojáků a občanských zaměstnanců“, „realizace opatření v oblasti vzdělávání k lidským právům (dlouhodobá vize)“. Cílem seminářů bylo seznámit účastníky - zástupce Inspekce ministra obrany, Vojenské policie, Armády ČR a vojenského školství - s aktuální realizací ucelené problematiky ochrany lidských práv v rezortu obrany, sjednotit názory na způsob plnění daných úkolů v projednávané oblasti, specifikovat obecné zásady a metodické pokyny pro aplikaci této problematiky do systému vzdělávání a přípravy příslušníků rezortu obrany.
133. Vzdělávání soudců a justičních čekatelů provádí v ČR Justiční akademie Kroměříž, která spadá pod Ministerstvo spravedlnosti ČR. Vzdělávání probíhá v rámci seminářů ze všech oblastí práva. Za právo trestní lze uvést Seminář o problematice nezletilých žadatelů o azyl a cizinců bez doprovodu; Rasově motivovaná trestná činnost, extremismus a problematika tzv. domácího násilí; Rasově motivovaná trestná činnost, rasismus, rasová diskriminace, xenofobie; Kulatý stůl – Vzdělávání v oblasti

základních lidských práv v justici, metody analýzy rozsudků Evropského soudu pro lidská práva.

Příloha č. 1

Počet podaných žádostí o trvalý a přechodný pobyt ve sledovaném období

Rok	2005	2006	2007	2008	2009 k 31.7.
Počet podaných žádostí o povolení trvalého pobytu					
občané třetích zemí	8 917	28 811	13 613	12 775	4779
vyřízeno kladně	6 109	23 104	14 380	12 664	4474
zamítnuto	451	479	731	517	501
občané států EU	7 609	7 644	7 115	1 640	1616
vyřízeno kladně	8 746	7 324	6 709	1 979	1024
zamítnuto	245	320	529	280	117
Počet podaných žádostí o vízum k pobytu nad 90 dnů					
počet žádostí	40 269	50 199	72 831	80 000***	18991
povoleno	28 607	36 569	60 053	60 000	12842
zamítnuto	6 207	9 553	2 792	20 000	10195
Počet podaných žádostí o povolení dlouhodobého pobytu (přechodného pobytu)					
občané třetích zemí	49 108	29 554	44 609	62 106	38354
povoleno	49 187	29 517	39 058	57 740	35352
zamítnuto	305	249	321	817	923
občané států EU	20 825	9 143	22 353	23 267	1131
povoleno	20 507	17 795	26 832	24 675***	837
zamítnuto	161	--	264	437	8
Počet podaných žádostí o potvrzení k přechodnému pobytu – občané EU a jejich rod. příslušníci					
občané třetích zemí					63
povoleno					54
zamítnuto					1
občané států EU					8319
povoleno					8347
zamítnuto					201

Poznámka: * včetně rodinných příslušníků občanů Evropské unie

cca

*** některé přijaté žádosti byly podány v předchozím roce, a proto může dojít k situaci, kdy počet vyřízených žádostí je vyšší než počet přijatých žádostí

Příloha č. 2

Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu ve sledovaném období

Rok	2005	2006	2007	2008	2009 k 31.8.
Počet žadatelů o mezinárodní ochranu	4 021	3 016	1 878	1 656	895
Azyl udělen	251	268	191	157	59
Doplňková ochrana udělena	-	37*	191	132	18

Státní příslušnosti žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR TOP 10 – vývoj od roku 2005

k 31. 12. 2005	k 31. 12. 2006	k 31. 12. 2007	k 31. 12. 2008	k 31. 7. 2009
Celkem 4 021	Celkem 3 016	Celkem 1 878	Celkem 1 656	Celkem 895
Ukrajina 987	Ukrajina 571	Ukrajina 293	Ukrajina 321	Kazachstán 160
Slovensko 711	Egypt 422	Turecko 213	Turecko 251	Ukrajina 142
Indie 342	Kazachstán 236	Mongolsko 160	Mongolsko 193	Mongolsko 113
Čína 287	Bělorusko 174	Bělorusko 130	Vietnam 108	Vietnam 52
Ruská federace 260	Rusko 171	Vietnam 100	Bělorusko 79	Bělorusko 48
Bělorusko 216	Vietnam 124	Ruská federace 99	Rusko 79	Rusko 40
Vietnam 208	Čína 114	Kuba 94	Kazachstán 73	bez státní příslušnosti 38
Mongolsko 119	bez státní příslušnosti 100	Nigérie 69	Nigérie 39	Turecko 37
Nigérie 78	Nigérie 96	bez státní příslušnosti 65	Gruzie 38	Sýrie 32
bez státní příslušnosti 73	Mongolsko 95	Kyrgyzstán 63	Afghánistán, Kyrgyzstán, Sýrie 36	Nigérie 25
Ostatní 740	Ostatní 913	Ostatní 592	Ostatní 367	Ostatní 208